Газета издается на балкарском языке с 1924 года.

Интернет-версия: zaman.smikbr.ru

ЗАМАН

2012 жыл 22-чи ноябрь, орта кюн. № 229 (19150)

Багъасы 3 сомду

ВРЕМЯ

КЪАБАРТЫ-МАЛКЪАР РЕСПУБЛИКАНЫ ПАРЛАМЕНТИНИ ЭМ ПРАВИТЕЛЬСТВОСУНУ ГАЗЕТИ

ГАЗЕТА ПАРЛАМЕНТА И ПРАВИТЕЛЬСТВА КАБАРДИНО-БАЛКАРСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

Басма органла КъМР-ни юсюнден

Арсен КАНОКОВ:

Туризм - Къабарты-Малкъарны айныууну баш амалыды

КъМР-ни Башчысы Арсен Каноков «Кавказ политикагъа» республика турист кластер къураргъа къалай хазырланнганыны юсюнден айтханды

-Арсен Баширович, Къабарты-Малкъарда, битеу Север Кавказдача, турист тау-лыжа кластер къурау жаны бла ишле башланнгандыла. Дуниягъа айтылгъан Элбрусда тау-лыжа туризмни къурау жаны бла сынаууугъз барды. Туркластерни къурау республикада социальный-экономика болумгъа не хайыр берликди? Аны бла къаллай инфраструктура проектле байлашындыла?

-Север-Кавказ федеральный округда туркластерни къурулушуна Къабарты-Малкъарны къатышханы аны социальный-экономика айныууна себеплик этмей кюярыкъ тюйюлдю. Бу ишде бизни баш муратыбыз а жангы ишчи жерле ачыуду. Ол бизге урунууну рынгун тап халгъа келтиррге онг берликди. Север-Кавказ федеральный округну 2025 жылгъа дери айныууну къырал программасына кёре, Къабарты-Малкъар Республикады Черек,Чегем,Элбрус эм Зольск районларында къышда,жайда да ишлет турлукъ «Элбрус-Бызынгы» турист-рекреация комплекс къураргъа мурат этиледи.

Белгиленнген ишлени юслеринден айтханда, проектге кёре 18,5 минг ундурукъгъа тюрлю-тюрлю къонакъ юйле ачаргъа, тау-лыжа трассаладан 9.882 минг километрни тап халгъа келтиррге, канат жолладан 61,9 километрни таргыргъа, дагъыда керекли курорт инфраструктураны-ресторанланы, тюкенлени, адамланы эрикгеллерин кетериучю жерлени 58,2 минг квадрат метрин ишлерге план барды. Кесигиз ангылагъандан, курорт чырмаусуз ишлер ючюн, инженер инфраструктураны объектлери керекдиле. Сёз сууну тазалаучу затланы, хауа бла,жерни тюбю бла да баргъан электро, газ эм сууу ызланы юслериндене барады. Транспорт инфраструктураны юсюнден айтханда уа, Прохладный-Элбрус А-58, Кисловодск-Долина Нарзанов-Жылы-Суу-Элбрус эм башха автомобиль жолланы, кёпюрлени да жангыртмай жарарыкъ тюйюлдю. «Нальчик» аэропортну да «Россейни транспорт системасын айнытыуну» федеральный целевой программасына (2010-2015 жыллада) кёре тапландырыргъа белгиленеди.

Алгъадан этилген тергеулеге кёре,инфраструктура объектлени къураугъа 35 миллиард сомдан артыкъ керек боллукъду. Ол ачха федеральный эм республикалы бюджетледен, бюджетден тышында источникледен да берилликди.

-Проектни тынгылы инвестору бармыды? Анга бу жерли эм тыш къыраллы инвесторла уа эс бурамыдыла?

-Бусагъатда туркластерни къурау бла байламлы хазырланыу ишле бардырыладыла. Проект бек уллуду, аны себепли документацияны тынгылы жарашдырыргъа керекди. Августда биз «Север Кавказны курортлары» ОАО-ну директорларыны советини таматасы Ахмед Билалов бла тюбешгенбиз эмда Элбрусда-республиканы баш курорт майданында- проектлени жашауда бардырыугъа ол къырал компанияны къатышыууну онгларына къарагъанбыз. Сентябрьде уа Сочиде бардырылгъан халкъла аралы инвестиция форумну кезиюнде Элбрус районда эркин экономика турист-рекреация зонаны айнытыуну юсюнден келишимге къол салыннганды.

Анга кёре, халкъла аралы стандартлагъа келишген шёндюгю кёп профильли курорт къураргъа, айныуну бир концепциясын жарашдырыргъа белгиленеди, инвестициила не къадар кёп болурча,Элбрусну тийресине туристле кёбюрек келирча мадарла этилликдиле.

Биз туризмни айнытыу бла байламлы онооланы бек магъаналыгъа санайбыз. Туризм-Къабарты-Малкъарны айнытыуну хайырлы амалларындан бириди. Бизни республиканы аты аны бла айтылады. Аны себепли «Север Кавказны курортлары» бла биргe битеудуния даражалы бийик тау курортну къурау жаны бла дементини проектни жашауда бардырыуда алгъа уллу атламла этербиз,деп ышанабыз.

Келишимге къол салгъанла барысы да къатышхан ишчи къаумгъа Элбрусда бир жерден оноу этиуге берилген турист-рекреация объектлени, ол санда «Север Кавказны курортлары» ОАО ишлерге план салгъан мекямланы, тизмесин бирге тийишдиррге тюшерикди.

Суратны **Р. МАМИЕВ** алгъанды.

Ахыры 2-чи бетдеди.

Жамаат палата

Гитче бизнесге-кенг жол

КъМР-ни Жамаат палатасында «Элде гитче бизнесни айнытыу (Пескен районну олгюсюнде). Элде кесленни бизнеслерин ачхан предпринимательлеге методика эм практика болушлукъ этиу» деген темагъа жораланып, «тёгерек стол» болгъанды.

Тийишли комиссияны башчысы Руслан Мазлоев бу сферада гитче бизнес таукел айнымагъаныны, аны хайыры уллу болмагъанын чертгенди. Мюлк бла байламлы битеу субъектлени файдалылыкъларын кётюрюр ючюн, управленияны бла ишни къурауну жангы амалларын излергe керекди.

Палатаны келечиси Мурат Апхудов оюм этгенден а, эл мюлк бла промышленность предприятияла чачылгъанларындан сора предпринимательствону магъанасы ёсгенди. Ол халкъны бир кесегини жашау этерге эм кереклерин жалчытыргъа баш мадар болгъанды эм республиканы рынок системасында кесини энчи жерин алгъанды. Алай аны айныуун тыйгъан талай болум барды, ол санда информация жаны бла жалчытыуну жокълугу, билимли кадрланы бла шёндюгюлю технологияланы жетишмегенлери, кредитлеге асыры уллу процентле тёленнгенлери, аренданы багъалыгъы, эл мюлк продукцияны тыш къырлладан келтириу.

Палатаны келечиси Артур Бажев а Лескен район не заманда да эл мюлкде жетишимлери бла атын айтдыргъанын белгилегенди. Анда бюгюнлюкде да гитче эм орталыкъ бизнесни, эл мюлкню айныууна энчи эс бёлюнеди. Алай хар энчи мюлкню кесини борчу бардыэллилени мюлкде тири ишлерге кёллендириу. «Иш табалмагъан адамла эки тюрлю сайлау этедиле. Бирле башха жерлеге кёчюп кетедиле, бирсиле уа кеслерини энчи мюлклерини мурдорунда продукция чыгъарып башлайдыла. Бизни муратыбыз экинчи амалны айнытыргъады»,-дегенди ол.

Жыйылыугъа къатышханла барысы да гитче предпринимательство жамаатны экономика эм социальный жашауун иги жанына бурургъа, аман болумланы азайтыргъа, адамланы файдаларын ёсдюрюрге онгу болгъанын чертгенди. Республиканы экономикасында эл мюлк магъаналы жерни алады. Ол себепден анга халкъны иш бла жалчытыу, бюджетге эм экономика хазнагъа къошумчулукъ этиу бла байламлы уллу борчла салынадыла.

Ахырында, битеу айтылгъанны эсге алып, КъМР-ни законла чыгъарыучу эм толтуруучу власть органларына, жер-жерли самоуправление органлагъа рекомендацияла берилгендиле.

КъМР-ни Жамаат палатасыны пресс-службасы.

МИТИНГ

Адабиятыбызны бла искусствобузну айнытыугъа уллу къыйын салгъанды

Тюнене Къабарты-Малкъарны халкъ жазыучусу, КъМР-ни искусстволарыны сыйлы къулукъчусу, РФ-ни Жазыучуларыны, Журналистлерни союзларыны члени Токумаланы Зубейирни жашы Жагъафарны ахыр жолгъа ашырыугъа жораланнган бушуу митинг болгъанды. Ол Нальчикде, аны жашагъан юйюню арбазында ётгенди. Кюнню суукълугуна да къарамай, ары кёп адам келген эди. Республиканы эллеринден делегацияла, жазыучула, алимле, жамаат биригиулени келечилери, жууукъ-ахлула да жыйылгъан эдиле алайгъа.

Жыйылыуну КъМР-ни Жазыучуларыны союзуну правлении председатели Хачим Кауфов ачханды эм бардыргъанды.

- Бизни тёлюбюз, Жагъафарны тёлюсю, къыйынлыкъ кёрюр ючюн къалмагъанды. Тенгибизге сабийлигинден окъуна шахтада ишлерге тюшгенликге, ол бир заманда да кесини къыйын жашауна тарыкъмагъанды, инжилгенин да кёргюзтмегенди. Аны биринчи чыгъармалары озгъан ёмюрню 60-чы жылларына аллында басмалаггандыла. Алада автор, чамдан башлап, адамлагъа кесини сюймеклигин, жашаугъа итиниулюгюн чомарт юлешгенди, - деп, Кауфов жазыучуну адамлыкъ ышанларын да белгилегенди.

-Жагъафарны жашауу тынчлыкълы тюйюл эди. Ол бек сабыр, уялчакъ окъуна болгъанын биз бюгюн энтта да бир кере кёрдюк. Кесибиз ангылагъанча, уллу залдан чыгъарып, кенг жыйылыугъан, аны бютюнда бийик этген, кесини жазыуу, жашауу бла да анга онг берген адам эди Жагъафар! Таугъа ушагъан аллай жаш эди ол. Биз энтта да аны, жашаубузда кёп кере излей, эсгере турлукъбуз.

Белгили жазыучу Гуртуланы Салих, кёлю тола, Жагъафар бла аралары бек къысха болгъанын, Токумаланы юйюрде аланы сабийлеринден бирича болуп, Жагъафар бла да ахыр юннге дери къаты байламлыкъда тургъанын да айтханды.

Кёп болмай а Токума улугъа «Къабарты-Малкъарны халкъ жазыучусу» деген сыйлы ат аталгъанын эшитгенде, къууанып, больницада алгъышлап, жууукъ заманда, юйге чыгъып, къурманлыкъ этерге деп тургъанларыны юсюнден да хапарлагъанды. Кёчпончюкюнден къайтып келгенден сора халкъыбызны атын бийикледе жетдирген, литературасыны жарыкъ жулдузу болгъанын да энчи белгилегенди Салих.

Ахыры 2-чи бетдеди.

Кюнню сураты

Оноу

Элге баргъан докторгъа - миллион сом

Къабарты-Малкъарда эллеге барып ишлеген жаш докторлагъа къырал биришер миллион сом берликди. Республиканы Башчысыны регионну толтуруучу власть органларына федеральный министерствола эм ведомствола бла къысха байламлыкъла тохташдырыргъа дери буйругъу бла байламлы КъМР-ни Правительствосу эл врачлагъа къыралны жанындан болушлукъ этиу программагъа заманында кёшулурча мадарла этгенди. Анга кёре, 35 жыллары толмагъан, ишлерге эллеге кетген врачлагъа компенсация халда ачха тёленирикди.

Быйыл республикада бу программа бла 111 адам хайырланнгандыла, аладан алтмыш тогъузусуна 1,1 миллион сом берилгенди. Жюзюшер минглени республиканы бюджети бёлгенди. Элледе ишлерге сюйгенлени асламысы Бахсан райондан эдиле-39 адам, Чегемден-20, Лескенден-15. Жылны ахырына дери энтта 42 специалист КъМР-ни Саулукъ сакълау министерствосу бла келишимлеге къол салгъандыла, алагъа да аллай бир ачха берилликди.

Бу программа келир жыл да бардырыллыкъды. Къабарты-Малкъарны Саулукъ сакълау министерствосу федеральный министерствогъа 2013 жылда да программагъа къатышып 200 миллион алырча заявкаийгенди. Республиканы кесини бюджетинден да ачха бёлюрге оноу этилгенди. Энди врачла жетишмегеня учреждениялагъа жаш докторла алагъа келип ишлерча мадарла излерге керекдиле.

КъМР-ни Башчысыны бла Правительствосуну пресс-службасы.

Хазырланыу

Техниканы къыш кезиуге жарашдырадыла

РФ-ни МЧС-ини КъМР-де Баш управлениясында эм анга бойсунгган ведомстволаны техникаларын, от ёчюлтючю деполану къыш кезиуде хайырланыргъа ремонт ишле бардырылгъандыла. Ала бла бирге аланы энчи къауумлары да уллу техника препаратланы бериуде къаллай жорукъланы сакъларгъа кереклисини инструктажын ётгенديле. Энчи техниканы да жауларын алышхандыла.

Баш управлениясы энчи къаууму бла да къыш заманда механика кереклени къалай хайырланыргъа кереклисини юсюнден дерсле бардырылгъандыла. Подразделениялада саутланы бла техниканы 2012-2013 жылланы къыш кезиулерине хазырлыкълары толусунлай тинтилгенди.

РФ-ни МЧС-ини КъМР-де Баш управлениясыны пресс-службасы.

Къайгъыру

Адамлагъа таплыкъгъа-консультация пунктла

КъМР-ни Урунуу эм социальный айнытыу министерствосуну информация-консультация пункту Элбрус районну эллерине баргъанды. Алай бла бу кюнледе ол республиканы эм уллу эллерини биринде-Кёнделенде болгъанды.

Консультациягъа келгенле асламысында кёчгюнчюлюк бла байламлы тёлеулени, сабий пособияланы, кёп сабийли юйюрлеге болушлукъ этиуню юсюнден соргъандыла. Ведомствону ишчилери алагъа хар нени да тынгылы ангылатхандыла. Энди ала огъары бахсанчыла бла тюбеширикдиле.

КъМР-ни Урунуу эм социальный айнытыу министерствосуну пресс-службасы.

Турнир

Бабугентчиле - алчыланы санында

«Бабугент» спорт комплексде аскер къол сермешден (АРБ) 6-чы республикалы турнир бардырылгъанды. Аны Черек районну Жаш тёлюню ишлери, физкультура эм спорт жаны бла комитети эм КъМР-ни Аскер къол сермешден федерациясы къурагъандыла. Турнирге къатышыргъа Бабугентте республиканы шахарларындан бла районларындан 140-гъа жууукъ спортчу келген эдиле.

Эришиулеге къатышханланы алларында Черек районну администрациясыны башчысы Темиржанланы Махти сёлешгенди.

- Быллай турнирлени бардырыуну магъанасы болмагъанча уллуду. Ол спорт бла кюрешиуню кереклисин ачыкълайды. Бюгюн бу эришиуле жашланы сынамларын ёсдюрюуге себеплик этерикдиле,- деп чертгенди Махти Османович.

Турнир игиирге дери баргъанды. Анда бабугентчи жашла да жетишимли эришгендиле. Биринчи жерге кеси ауурлуларында Мокъаланы Аскер бла Эндрейланы Аслан чыкъгъандыла. Экинчи жерге - Тогъузланы Батыр, ючюнчюге уа Чочайланы Назир тийишли болгъандыла. Бёзюланы Салим «Хорламгъа итиниулюгю ючюн» грамота бла саугъаланнганды. Турнирде бек иги техниканы кёргюстгени ючюн а Мокъаланы Аскерни белгилегендиле.

Комитетни специалисти, спортну бу тюрлюсюнден тренери Герийланы Хусей айтханнга кёре, аскеркъол сермешден дерсле Бабугентде орналгъан кадет школ-интернатны окъутуу программасына да кийиирликдиле.

БЁЗЮЛАНЫ Залина,
Черек районну администрациясыны пресс-службасы.

Жазылыу - 2013

Хурметли жамаат!

«Заман» - миллетибизни жаныз газетиди. Аны бетлеринде малкъар халкъны культурасыны, тарыхыны, бюгюнню жашауну, айтхылыкъ адамларыны, жетишимлерини эмда жарсыуларыны юсюнден басмаланнган материалланы сиз бир башха изданияда табаллыкъ тюйюлсюз.

Алайды да, жазылыгыз, билеклик этиниз кесиниз газетииз! Жаны жылда да ол сизни керти шуёхугуз, огурлу сёз нёгериниз болуп деп ышанабыз.

«Заман» газетни редколлегиясы.

Бизни индексибиз - 51532

Ахыр оюнда къараучуланы къуандыралмагъандыла 2 бет

Насыплы ана 2 бет

ТВ-ны бла радиону программалары 3,4 бетле

Арсен КАНОКОВ:

Туризм-Къабарты-Малкъарны айныууну баш амалыды

Ахыры. Аллы 1-чи бетдеди.

Север Кавказны айнытыуну корпорациясы да «Север Кавказны тау клубу» деген проектни Къабарты-Малкъарда жашауда бардыруугъа бир-бир тыш къыраллы компанияла да эс бургъанларын билдиргенди. Бу проект экстремальный, приключенческий эмда экология туризм бла байламлыды. Биз «Север Кавказны курортларыны» башчылары бла сёлешиуле бардыргъанбыз. Ала туристлени санын тергегендиле, ол тутхучу болгъанына да тюшюннгендиле. Таулагъа ёлергеннени араларында тыш къыраллыла да кёп болгъанларын кёргендиле. Алай сервисге уя ыразы болмагъандыла. Ал кезиуде Элбрусда тик бетледен биринде альпинистлеге приют ишлерге белгилененди. Биринчи кьонакъ юй (48 жерге) 4 минг метр биийикликде салынырыкъды. «Север Кавказны курортлары» компания билдиргенича, проектге алгъа 200 миллион сомдан артыкъ бёлюнюрюкдю, артда -1 миллиард сомдан аслам берилликди. Анга кёре жолочулукъну айнытыугъа ырысхы,техника бла да себеплик этерик,техниканы арендагъа бериуню, битеуда регионлада, ол санда Къабарты-Малкъарда типовой маршрутла жараштырыуну жалчытырыкъ бир инфраструктурасын, туризм бла байламлы бир интернет порталны къураргъа белгилененди.

Бу затла уллу проектни бир кесегидиле. Минги тауда эки канат жол ишлеп турады, ючючюсюн да ахырына жетдирсек, мен башында сагъынннган кьонакъ юй бла бирге Элбруса ёрлеуню жумушу толусунлай тамам боллукъду. Тау бетледе болжаллы ангарла алышыныкъдыла. Кертисин айтханда, альпинистле таугъа ёрлерни аллында тёгеректеги кьудуретте юйренселе игиди.

Ала алыкъа биринчи атламладыла, муратладыла. Бизге эс бургъанла да бардыла,италиячыланы,французлуланы, америкалыланы,ингилизлилени да араларында. Аланы айтханларын, оюмларын биз не жаны бла да кьаты тинтебиз, мен ала бла кесим сёлешеме, бизде бизнесни къурагъан хайырлы болгъанын кеслери кёрюр ючюн республикагъа чакъырама.

-Орта эм гитче бизнес а проектге кьатышаллыкъмыды?

-Сёзсюз. Биз этген мадарланы баш мураты ишчи жерле ачыуду, гитче бизнесни айнытыугъа ахшы болумла къурауду, анга кёлюне ушарча онгла бериудю деп, энтта да кьайтарып айтама. Гитче бизнес,белгилисича, экономиканы тири ишлеген секторуду. Жангы ишчи жерле ма аны хайырындан къураладыла, ол а бизге бек магъаналыды,артыкъда шёндю. Дагъыда энчи экономика зона къуралса, бир-бир налоглагъа льготала тохташдыряллыкъдыла, кредитлени процент ставкаларына субсидияла берилликдиле. Ма ол онгланы жер-жерли предпринимательге да хайырланырыкъдыла.

Туризм бла байламлы жумушла кёбейселе, башха ишле да ма анга кёре къураллыкъларын кесигиз да билесиз. Туристге транспорт,жашар жер,ашазыкъ, солургъа, эрикгенни кетеригре,билимин ёсдюрюргре, кьонакъгъа келген жерин кёрюргге онгла, кьоркъуусузлукъ эм аллай кёп башха затла керекдиле. Ма ол жумушланы тамамлау бла гитче эм орта бизнес кюреширикди. Экспертлени тергеулерине кёре, аланы предприятиялрында, эл мюлк кооперацияны, инфраструктураны жалчытыуну юсю бла да 80 мингге жуукъ жангы ишчи жер къураллыкъды.

-Таулу элледе уа курортланы къурауу юсюнден даулашла нек чыгъадыла?

-Элбрус районда анга угъай деген жокъду. Энди къураллыкъ курортну хайырлылыгъын анда анчылагъандыла.

Черек аузунда жашагъанланы араларында уа ишекли болгъанла чыкъгъандыла. Мен аны сылтауун алагъа ишни болумун иги ангылатмагъанларында кёреме. Быллай онг элли жылдан бир кере бериледи, къыралны ахчасына районну кёп тюрлю жумушларын тамамларгъа боллукъсуз деп, бы ачыкъ айтханбыз. Адамла бу жангычылыкъ келтирлик ахшылыкълагъа алыкъа тюшюмней турадыла. Алагъа ани ангылатырыгъа керекди. «Север Кавказны курортлары» ОАО-ну келечилери тюшюп кёрмегиз дейме. Сен насыплы анаса, Света! Къууанч бла, берекет бла жюз-жюз жыл жаша!

РАЧЫКЪАУ улу Борис.
Сурат авторнуду.

Таулу от жагъа

Насыплы ана

Мен «Заманны» бетлеринде материаллана окъуй-окъуй турганма. Иги атаны, ананы юсларинден билсенг, жюрегинг къууанады, ёхтемленесе, жарсыуларынг азаядыла.

Бюгюн мен хапарын айтырыкъ тишириу да ариу кылыкълы, намыслы, чырайлы Малкъондуланы Муссаны къызы Светланады. Ол Тёбен Чегем элде ёсгенди, школну да мында тауусханды. Аллахны къадары бла кёплени, жашланы угъай, къартланы да хорлагъан сюймеклик жюрегин алды, Тудуланы Альберт бла бир юйюрлю болдула. Ала насыплы от жагъа да къурадыла.

Чегем череги сарказды
Толкъунлары, кёмюклене,
шорхулдай.
Заман а барады -
Гокка урлугъун тау жели
учургъанлай.

Алай бла бир къауум жыл озду Тудуланы арбазда къууанч «Орайда» айтылгъанлы. Ай, жашау! Къалай татлыса сен, къалай жангил аякъса!

Бюгюнлюкде Альбертни бла Светлананы алты сабийлери бардыла: Алим, Алан, Аслан, Алина, Темирлан эм Магомед, аныча ой жылыуну сакълайды. Альберт а низам сакълаучу органлада ишлейди, офицеди.

Светлана сабийлени ариу къылыкълы болургъа, таматагъа намыс эте билирге, бир-бирлерин сюергге юйретеди. Мен, Светланача, кёп сабий ёсдюрген аналагъа жюрегимден уллуыспас этеме, ёмюрюгюз узакъ болсун, Аллах саулукълу этсин, жашауда арбазыгъызны кюн таякъла жарыткъанлай турсунла, илячин балачыкъларыгъызны къанатларындан замансыз тюк тюшмей къурмагъа.

Алим, Алан, Алина, Аслан, Магомед эм Темирлан.

РАЧЫКЪАУ улу Борис.
Сурат авторнуду.

Футбол

Эсеп да оюннга кёре

Футболну миллет лигасыны 22-чи турунда «Спартак-Нальчик» байыллгъы сезонну ахыр матчын кеси майданында Краснояркскини «Енисей» командасы бла бардыргъанды. Кюнню халы иги болгъанны бла байламлы ингирликде алты сагъатда башланнган тюбешиуге, башха оюнла бла тенлешдиргенде, асламыракъ адам келген зди.

Матч башланып бешинчи минутда окъуна кьонакъла эсепни ачадыла. «Енисейни» футболчусу Олег Лайзанс, тазир берилген жерге тохтап, узакъдан кьаты урады, ол заманда бизни команданы голкипери Антон Коченков тапсыз позицияны алады эм топну сетканы ичине жибереди.

Андан сора спартакчыла бир кесек кьармашып тебирейдиле. Алай магъана чыкъмайды. «Енисей» а, алгъа чабыуллукъ этгенин кьоймай, атакаларын кючлейден-кючлей барады. Алгъа кёзиулени биринде Василий Пьянченко топну тап жарашдыры, узакъдан окъуна нальчикчилени кьабакъ эшиклери таба ашырады. Ол кезиуде ол бизни къоруулаучу футболчубузгъа тийип, бир кесек бир жанына бурулуп сетканы ичине киреди. Вратарбызы анга бир зат да этялмай къалады. Эсеп 2:0 болады. Ол заманда биринчи тайм бошалыргъа эки минут къалгъан зди.

Оюнну экинчи жарымында бизни футболчуларыбыз, не бек кюрешген эселе да, эсепни тюрлендиралмагъандыла. Баям, бу жол насып керти да кьонакъланы жанында болур эди. Жарсыугъа, бизни футболчуларыбыз не эсеп бла, не майданда кёргюзтген оюнлары бла кьараучуланы кьуундыралмагъандыла.

Пресс-конференция»

Александр Алферов «Енисей»: - Муратыбыз сезонну ахыр матчында ариу оюнну кёргюзтюргге эди да, анга жетгенбиз. Чемпионатны ахыр тюбешиулеринде артыкъ аламат кёрюмдюлерибиз болмагъаны себепли бу жол не да этип хорлам ючюн ойнагъанбыз.

Белгилерге сюеме «Спартак» иги команда болгъанын. Футболчуларыбыз алагъа берилген онгланы толусунлай хайырланмагъандыла. Сора экинчи топ биллмей турганлай «Спартакны» кьабакъ эшиклерине киргени, бизни бек кьуундыргъанды. Букъдурмай айтайым, экинчи таймда асламысында эсепни сакъларгъа кюрешгенбиз.

Тимур Шипшев «Спартак-Нальчик: - «Енисей» былай къуралыулу ойнаса, турнир таблицада беш бек кючлю команданы саныныа кирликди. Оюнну бешинчи минутунда гол ийгенбиз футболчуларызны абызыратып кьойгъанды. Андан сора, солургъа кетейик дегенлей, экинчи топну жиберебиз. Биз майданда «Енисейден» къарыусуз тюйюл эдик. Алай, эсеп бла кьонакъла хорлагъандыла. Энди жаз башында боллукъ оюнларыбызда кьараучуларыбызны кьуундырыргъа кюреширикбиз.

Матчда ол кюн бу футболчула ойнагъандыла. «Енисей»: Плотников, Качан, Никитин, Пятиколов, Маргасов, Кучук, Лешонок (Пьянченко, 39), Лайзанс, Лебамба (Роденков, 90), Фатуллаев (Сурнев, 90), Алексеев.

«Спартак-Нальчик»: Коченков ,Чернышов, Овсиенко, Багаев, Засеев, Рухаиа (Балов, 80), Татарчук (Буйтраго, 61), Захирович (Чеботару, 46), Шогенов, Сирадзе, Болов (Дорожкин, 73).

Сары карточкаланы Буйтраго, Шогенов, Лебамба алгъандыла.

Чемпионатда башха командаланы тюбешиулерини эсеплери былай болгъанды: СКА-Энергия – Металлург-Кузбасс 1:0, Волгарь – Шинник 1:1, Торпедо М – Урал 2:3, Салют Бл – Нефтехимик 2:0, Сибирь – Балтика 3:1, Томь – Уфа 0:0, Химки – Петротрест 1:0.

Чемпионатны жаз башында бардырылгъан кезиуюнде «Спартак-Нальчик» биринчи тюбешиуюн 13 мартда Новокузнецкде ол жерли «Металлург» бла тюбеширикди.

КЪОНАКЪЛАНЫ Хасан.

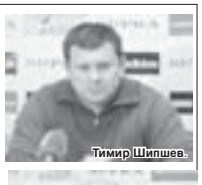
Тимир Шипшев.

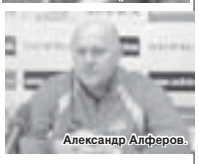
Александр Алферов.

Чемпионатны 22-чи турундан сора турнир таблицасы

	Командала	О	Къ	ТБ	Х	Т	О
1	Томь	21	15	4	2	42–22	49
2	Урал	21	13	6	2	46–13	45
3	Нефтехимик	21	10	5	6	31–24	35
4	СКА-Энергия	20	9	8	3	22–14	35
5	Сибирь	21	9	5	7	24–22	32
6	Балтика	21	9	5	7	23–24	32
7	Спартак Нч	20	9	4	7	17–20	31
8	Ротор	20	9	4	7	18–14	31
9	Уфа	21	8	7	6	22–22	31
10	Петротрест	21	7	3	11	22–29	24
11	Енисей	21	6	6	9	19–21	24
12	Торпедо М	20	4	8	8	22–29	20
13	Металлург	21	5	3	13	11–26	18
14	Шинник	20	4	6	10	17–26	18
15	Салют Бл	20	4	6	10	13–22	18
16	Волгарь	20	3	9	8	14–24	18
17	Химки	21	4	5	12	16–27	17

Бушуу

Токумаланы Зубейирни жашы Жагъафар

Къабарты-Малкъар Республиканы культурасында ишлегенлеге уллу бушуу сынаргъа тюшюю. 2012 жылда 20-чы ноябрьде жашаууну 77 жылында КъМР-ни искусстволарыны сыйлы къуллукъчуу, КъМР-ни халкъ жазыучуу, РФ-ны Жазыучуларыны союзуну, РФ-ни Журналистлерини союзуну члени Токуманланы Зубейирни жашы Жагъафар ёлгенди.

Ол 1935 жылда 29-чу майда КъМР-ни Лескен районуну Ташлы-Тала элинде туугъанды. Х.М.Бербеков атлы Къабарты-Малкъар къырал университетни тарых-филология факультетин бошагъанды. Урнууу жолун Кыыргъыз Республиканы Кыызыл-Къая шахарында «Джал» таш кёмюр шахтада башлагъанды. Ызы бла «Коммунизмге жол» (шёндю «Заман») газетде ишлегенди, КъМР-ни Радио эм телевидение жаны бла къырал комитетинде бёлюмню редактору болгъанды, Алий Шогенцуков атлы Къабарты къырал драма театры литература бёлюмюне башчылыкъ этгенди, «Нюр» журналны редактору болгъанды.

Токуманланы Жагъафарны биринчи чыгъармалары басмада жыйырманчы ёмюрню 60-чы жылларында чыкъгъанды. Ол онбешдан артыкъ китапны магъаналы суратлау чыгъармаланы- авторуду. Малкъар литературада «Дертли къама» деген биринчи триллогиясы Москвада басмаланнган эди эмда орус,къабарты тиллеге да кёчюролген эди.

Жазыучуну чыгъармачылыгъында драматургия да магъаналы жерни алгъанды. Аны «Ауанала», «Жалгъан даража», «Ёртен», «Эмина», «Чонай къатын алады» эм башха пьесалары Кылийланы Къайсын атлы малкъар драма театрны миллет сахнасын байыкъландыргъанды эм жасагъандыла. Токума улуну чам хапарлары уа къуру таулулагъа угъай,башха миллетлеге да кенг белгилидиле. Ала Север Кавказны,кёп миллетли Россейни да башха республикаларында айтылгъанлай турадыла.

Сабий жомакълары бла таурухлары уа жазыучуну даражасын бютюн бек кётюргендиле. «Къурнаятны Алдарбекни хапарлары» деген жыйымдыгъы таулу сабийле артыкъда бек сюйген китапха айланнганды. Аны баш жигити Алдарбекге уа халкъ «Бизни Мюнхгаузенибиз» деп атагъанды.

Жагъафар Зубейирович тилманчлыкъ иш бла да кюрешгенди, орус,къабарты,татар,къазах тилледен да кёп чыгъармаланы кёчюргенди. Аны малкъар адабиятны,саулай Къабарты-Малкъарны литературасын бла искусствосун айнытыугъа салгъан къыйынына республиканы Правительствосу биийик багъа бичгенди. 1985 жылда Токуманланы Жагъафар КъМАССР-ни Баш Советини Сыйлы грамотасы бла саугъаланнганды. 1995 жылда анга «КъМР-ни искусстволарыны сыйлы къуллукъчуу» деген ат атагъанды. Кёп болмай а ол КъМР-ни халкъ жазыучуу болгъанды.

Жазыучуну литература чыгъармалары республиканы окъуу юйлеринде окъуладыла. Кесини жазыу ишинде ол къыралыбызны бек къыйын кезиулеринде халкъыны къадарын, аны батыр, жигер, кючлю адамларын кёргюзтюрге итинггенди. Тюрлю-тюрлю миллетлени араларында шуёх, къарындашлыкъ халлагъа чакъырыу ниетле битеу чыгъармаларында эслененди.

Токуманланы Зубейирни жашы Жагъафар бизни эсибизде огъурлу адамча,фахмулу жазыучу эм драматургча къаллыкъды.

Каноков А.Б.,Чеченланы А.А.,Хасанов Р.Т.,Кашироков З.К.,Марьяш И.Б.,Ўналаны К.Х.М.,Атталаны Ж.Ж.,Ацканов Р.Х.,Бегийланы А.М.,Созиев Н.М.,Булатов А.Х.,Вороков В.Х., Гадиланы И.М. Гуртуланы С.С.,Додуланы А.Т., Жангоразланы М.Б.,Жанимов Р.М.,Зумакъулланы Б.М.,Зумакъулланы Т.М.,Кагермазов Б.Г.,Кайданов А.С.,Кармоков М.М.,Кауфов Х.Х.,Кебеков В.С.,Кодзоков М.М.,Котляров В.Н.,Къулийланы Э.Э.,Кумахов М.Л.,Хучиналаны А.Ю.,Мазихов Б.Б.,Макытланы С.И.,Малкъондуланы Х.Х.,Моттайланы С.М.,Портова Г.А.,Рахайланы А.И.,Саенко Т.В.,Созайланы А.С.,Опрышко О.Л.,Таов П.К. Таукенланы И.Д.,Темирканов Б.Х.,Толгъурланы З.Х., Тхагазитов З.М.,Тхазеплов Х.М., Фиров Р.Б.,Хакуашев А.Х.,Хафицэ М.М.,Хахов С.Г.,Шауаланы Х.И.,Черкесланы Г.М.,Эльгаров К.М.,Эфендиев К.К.Эфендиланы С.И.

Адабиятыбызны бла искусствобузну айнытыугъа уллу къыйын салгъанды

Ахыры. Аллы 1-чи бетдеди.

КъМР-ни Жазыучуларыны союзуну правленини председателини орунбасары, поэт Бегийланы Абдуллах да Токуманлы юйюрлери бизни республика бек фахмулуладан бири болуп турганына уллу махтау салгъанды. Жагъафар кеси, эгечлери, къарындашлары да Къабарты-Малкъарны культурасын, искусствосун, маданиятын айнытыугъа ахшы кьошумчулукъ этгенлерин чертгенди.

- Кесини къалам къарындашларындан сора, ол бек жуукъ бизге, артистлеге, эди. Жагъафар бла 40 жыл танышма, анасы мени гитче жашына санагъанды. Жазыучуну сёзю жютю эди. Бек биринчиден, ол адамлыкъ ышанланы излей эди бизде. Терслик болгъан жерде тынгылап да къоймагъанды: не кесин, не бизни аямагъанды ол жаны бла.

Женнет ийнагъы Аллах этсин. Ызынгдан къалгъан жууугъунгаахлунга, кесинги жарыкълыгъынг кибик, жарыкъ ёмюр, ариу аякъ, огъур из къоярча насып Аллах берсин! – дегенди РФ-ни сыйлы артисти Бапыналаны Зариф.

Токуманланы Жагъафар малкъар адабиятны айнытыугъа салгъан къыйыны ючюн кёп къырал саугъагъа тийишли да болгъанды. Чыгъармачылыкъда уллу биийклеге жетгенди. Ол, малкъар жазыучуладан биринчи болуп, трилогия романын басмалагъанды. Ишинде сабийлени да унутмагъанды, алагъа аталгъан хапарлары терк-терк чыгъа тургъандыла. Жагъафарны белгили драматургия чыгъармалары Кылийланы Къайсын атлы малкъар къырал драма театрны сахнасында салынгнгандыла.

Аны кесин да Хасания элни къабырларында асыргъандыла.

ГЕРИЙЛАНЫ Асият.
Суратланы **МАМАЙЛАНЫ Алий** алгъанды.

Профилактика

Грипп - ол оюн тюйюлдю

Грипп,кесекле жайылыр заман жетгенди. Ала уа, кёпле сансыз этгенликге, алай къоркъуусуз тюйюлдюле. Грипп ден жер башында кёп адам ёледи. Аны себепли алимле анга къажау дарманланы дайым да излегенлей турадыла. Алай а медикле аны баш амалы профилактика болгъанын эсгертирге арымайдыла, грипп жайылгъан кезиуде адамланы дарман салдырыргъа чакъырадыла. Ол сабийлеге, къартлагъа, саусузлагъа артыкъда бек кереклисин эсгертедиле.

Дарман салыу бизни республикада да жылдан-жылгъа кюч ала баргъан ишледен биридиди. Ма бу кюнледе урушну, урнууну ветеранларыны Нальчик шахар советинде гриппге къажау дарман салыу акция болгъанына кесим шагъатма. Ол шахарны биринчи номерли поликлиникасыны терапия бёлюмюню баш врачы Каскулова Ауалиятны башчылыгъы бла этилген иш болгъаны. Вакцинадан уколлану уа аппалагъа бла ыннналагъа поликлиникаланы терапия бёлюмюнде ишлеген медсестра Асанланы Келлетни къызы Шауаланы Ариужан этгенди.

Асанланы Ариужан ветераннга прививка этген кезиуде.

Ветеран советде айтхаланрыча, гриппге къажау дарман Германиядан келтирилгенди. Препаратны кесини шприцы да барды. Дарманны бир кесегин афган урушка къатышхан ветеранлагъа салгъандыла, къалгъан отузсу уа спонсор болушлукъ халда шахарны ветеран советине берилгенди. Анда ишлегенле Нальчикде, Хасания, Акъ- Суу элледе жашагъан ветеранланы барына да сёлешип, дарман салыу баргъанын билдиргендиле. Урушну, урнууну да ветеранлары, кеслерин кёп сакълатмай, белгиленнген жерге жетгендиле.

ХОЛАЛАНЫ Марзият.
Суратны автор алгъанды.